

“QISHLOQ XO’JALIGINI MEXANIZATSIYALASHTIRISHNING ISTIQBOLLARI”

*"Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqotlar universiteti talabasi
Maxmaraimova Gulshoda Bobomurod qizi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada respublikada qishloq xo'jaligi texnikalarini ishlab chiqaruvchi mahalliy tashkilotlar tomonidan ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi texnikasini sotib olish uchun subsidiyalarni taqdim etish, shuningdek xorijda xizmatlar ko'rsatish (xizmatlarni eksport qilish) maqsadida kombaynlarni tashish uchun transport xarajatlarini O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti mablag'lari hisobidan qoplash tartibini haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: texnika, subsidiya, mashina, suv, zagonlar, qishloq xo'jaligi, tuproq, begona o't, mexanizatsiya.

Qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash — qishloq xo'jaligida insonning jismoniy (qo'l) mehnatini mashina va mexanizmlar bilan bajarish. Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda mehnat sharoitlarini yaxshilash ishidagi eng muhim masalalardan biri. Qishloq xo'jaligining mahsuldorligi seleksiya, kimyolashtirish va boshqa bilan bir qatorda barcha turdagi qishloq xo'jaligi ishlarini mexanizatsiyalash darajasi bilan belgilanadi. Qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalashni tavsiflovchi asosiy ko'rsatkichlardan biri — mehnatning energiya bilan qurollanishi [ishlab chiqarish jarayonida mehnatning barcha turdagi (elektr, mexanik va issikdik) energiya bilan ta'minlanish darajasini ifodalovchi ko'rsatkich] va texnika bilan kurollanishi darajasidir. Qishloq xo'jaligim. darajasi mehnatni mexanizatsiyalash bosqichi bilan, ya'ni mexanizatsiyalashgan mehnat salmog'ining qishloq xo'jaligi mahsuloti ishlab chiqarishga sarflangan umumiy xarajati bilan baholanadi.

Endi esa quyidagi terminlar bilan tanishib chiqsak: qishloq xo'jaligi mashinasozligining mahalliy tashkiloti — O'zbekiston Respublikasi hududida belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tkazilgan qishloq xo'jaligi texnikalarini ishlab chiqaruvchi tashkilot hisoblanadi qishloq xo'jaligi texnikasi — O'zbekiston Respublikasida ishlab chiqariladigan barcha turdagi qishloq xo'jaligi texnikalari bo'lib bugungi kunda qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalashtirishda ko'maklashadigan asosiy omil hisoblanadi.

Innovatsiyalar qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilishda har qachongidan ham muhimroqdir. Umuman olganda, qishloq xo'jaligida ta'minot xarajatlarining ko'tarilishi, ishchi kuchining yetishmasligi, shaffoflik va barqarorlik uchun iste'molchilarning afzalliklarining o'zgarishi kabi katta muammolar shakllanmoqda.

Yuqoridagi muammolarni hal qilish maqsadida bir qancha kompaniyalar ish olib bormoqda va ularning soni tobora ortib bormoqda.

Fermer xo'jaliklarini avtomatlashtirish, ko'pincha "aqli dehqonchilik" tushunchasi bilan bog'liq bo'lib, bu fermer xo'jaliklarini samaradorligini oshiradigan ekin va chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish siklini avtomatlashtiradigan texnologiyadir. Dronlar, avtomatlashgan traktorlar, robotli kombaynlar, avtomatik sug'orish va ekish texnikalarini yaratish bo'yicha robototexnika bo'yicha ish olib borayotgan kompaniyalar soni ko'paymoqda. Ushbu texnologiyalar juda yangi bo'lsa-da, an'anaviy qishloq xo'jaligi kompaniyalari tobora ko'payib bormoqda, bu jarayonlarda fermer xo'jaliklari avtomatlashtirishni o'zlashtirmoqda.

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi sohasini modernizatsiya qilish uchun qariyb 700 million dollarlik loyiha moliyalashtiriladi. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori loyihasi ishlab chiqildi. Ushbu qarorga muvofiq, mazkur loyiha qishloq xo'jaligi sohasida unumdorlikni oshirish bo'yicha xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash va bozor iqtisodiyotiga asoslangan meva-sabzavotchilik sohasida yuqori qiymat zanjirini yaratish, ilmiy-tadqiqot institutlarining ilmiy salohiyatini va infratuzilmasini mustahkamlash va Jahon banki bilan hamkorlikni yanada kengaytirish maqsadida ishlab chiqilgan.

Qayd etilishicha, 2020 yil 20 martda Jahon bankining direktorlar kengashi tomonidan O'zbekiston Respublikasiga "O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish" loyihasini moliyalashtirish uchun umumiy 30 yil muddatga 10 yillik imtiyozli davr bilan Xalqaro tiklanish va taraqqiyot bankining 181,0 mln. AQSh dollari miqdoridagi qarzi va Xalqaro taraqqiyot uyushmasining ko'lamini kengaytirish dasturining 100 mln. AQSh dollari miqdorida krediti hamda 5 yillik imtiyozli davr bilan Xalqaro taraqqiyot uyushmasining 219 mln. AQSh dollari miqdoridagi imtiyozli krediti ajratilishi ma'qullangan.

Qishloq xo'jaligi jarayonlarida mexanizatsiyalashning joriy etilishi dehqonchilik tizimining har tomonlama rivojlanishiga asos bo'ladi. Ma'lumki, fermerlar uchun eng katta muammolar ekinlarni mavsumiy ekish, hosilni o'ri byig'ib olish va ularga dastlabki ishlov berish hamda saqlash jarayonlarini o'z vaqtida bajarilmagan hollarida yuz beradi. Ayniqsa, shuni esda tutish kerakki, "Agar qishloq xo'jaligida qaysidir jarayonni bajarishga kechikish, bu barcha jarayonni bajarishga kechikish demakdir". Qishloq xo'jaligi jarayonlarida mehnat unumdorligiga erishish uchun mexanizatsiyani to'g'ri joriy etish lozim. Har bir turdagi ekinga o'ziga xos bo'lgan ishlov berilishiga qarab jarayonlarni mexanizatsiyalash kerak bo'ladi. Respublikamiz mustaqillikka erishgan birinchi kundan boshlab, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini eng zamonaviy, mukammal qishloq xo'jaligi texnikalari bilan ta'minlash uchun xorijiy davlatlarning ilg'or firmalari bilan hamkorlikda qishloq xo'jaligi texnikalarini mamlakatimizda ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi.

Shu bilan birga davlatimiz tomonidan fermer xo'jaliklariga texnikalardan foydalanishning yangi yo'nalishlarini yaratib berilganligi, ya'ni, o'zining shaxsiy texnikasidan, boshqa korxonalar va tashkilotlarning texnikalaridan shartnoma asosida yoki ijaraga olib foydalanish imkoniyatlari borligini alohida ko'rsatib o'tish mumkin. Mamlakatimizda qishloq xo'jaligi mahsulotlari etishtirish asosan sug'oriladigan dehqonchilik sharoitida amalga oshiriladi. Ma'lumki, qishloq xo'jaligining barcha sohalarini mexanizatsiyalashtirish halq faravonligini oshirishda eng muhim yo'nalishlardan biri bo'lib hisoblanadi.

Suv zaxirasini etarli emasligi eksintensiv usulda mahsulotlar etishtirishni, ya'ni, yangi ekin maydonlarini yaratish hisobiga mahsulotlar ishlab chiqarishni ko'paytirish imkoniyatini chegaralanganligi uchun kelajakda intensiv usulda - ekinlar hosildorligini oshirish hisobiga mahsulotlarni ko'paytirish istiqbolli yo'nalish qilib belgilangan. Bunda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini to'liq mexanizatsiyalashtirish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirishning asosiy maqsadi, sodda qilib aytganda, mahsulotlarni etishtirishda mehnat sarfini kamaytirishdan iborat.

Shuni alohida takidlash kerakki, hozirgi davrda texnikalar kuchi bilan har qanday cho'lni go'zal, yashnagan vodiya aylantirish mumkin, lekin bir vaqtni o'zida uni teskarisi ham amalga oshishi hech gap emas. SHuning uchun texnikani qo'llashda nihoyatda ehtiyot bo'lish talab etiladi, har bir traktor va qishloq xo'jaligi mashinasini to'g'ri ishlatish, ulardan to'g'ri foydalanish, har bir ishni qachon va qanday amalga oshirishni bilish qishloq xo'jaligi sohasida ishlaydigan har bir mutaxassis uchun muhim ahamiyatga ega ekanligini unutmasligimiz kerak. Hozirgi kunda mamlakatimizda qishloq xo'jaligi ekinlarini etishtirishda bajariladigan ishlarni mexanizatsiyalashtirish darajasi ancha past bo'lib, bu ko'rsatgich paxtachilikda 70-75%, g'allachilikda 85-90%, em-xashak tayyorlashda 80-85%, sabzavot-polizchilikda 70-75%, bog' va uzumchilikda esa 50-55% ni tashkil etmoqda. SHu bilan birga etishtirilgan ishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash va saqlash ishlari ham talab darajasida emas.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. *“Qishloq xo'jaligini o'z vaqtida qishloq xo'jaligi texnikasi bilan ta'minlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 10.05.2018 yil PQ-3712-son qarori.*
2. *“Qishloq va suv xo'jaligi tarmoqlari uchun muhandis-texnik kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 24.05.2017 yil PQ-3003-son qarori.*
3. *Korsun A.I, Farmonov E.T. “Mashina - traktor parkidan foydalanish”. Toshkent, ToshDAU, 2011. – 148 b (o., quv qo., llanma).*

4. *Obidov A., Xalilov R., Aliqulov S va boshqalar. Qishloq xo'jalik ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish. Toshkent-2018*
5. <http://www.texbooks.ru;>
6. <http://www.ziyonet.uz;>
7. www.agri-tech.ru;
8. www.tdagromarket.ru;

